چند غزلیات از

دیوان خدائی

حضرت سچل سرمست تخلص خدائی

از مکاں تا لامکاں نے بال و پر پرواز ما

(۱)

۱. ماندم در جستجوئی تا ببینم یار خویش — شوق در دل بود تا بینم رخ دلدار خویش
۲. ناگهان آمد ز غیب این جواب سعی ما — اولاً بگذاری عاشق همه اختیار خویش
۳. آنکه خود را کرده تو نیستی و من بینم — بی خبر گردی چرا واقف شوی اسرار خویش
۴. این نفس خفتن و برخاستن اهم سخن — جمله این از ما بود هرگز مبین گفتار خویش
۵. این همه دیدن و شنیدن را همه‌دانی خدا
گفتگو این از خدائی تو مدان گفتار خویش

(۲)

۱. ای شاه شاهانیم ما از گل صفا خیمه زدم — بی شبه سلطانیم ما از گل صفا خیمه زدم
۲. صد خیمهائی ساختم آتش در آن انداختم — از این فن آن پرداختم از گل صفا خیمه زدم
۳. از مشت خاکی آمدم بلم نوبت شاهی زدم — بر من نباشد زین قدم از گل صفا خیمه زدم
۴. در مشت خاکی گم شدم اندر میانش آمدم — قدم بهر جائی زدم از گل صفا خیمه زدم
۵. خیمه عجب افراختم جاری درونش ساختم
نام خدائی داشتم از گل صفا خیمه زدم

(۳)

۱. از زبانم راز عشقش در جهان اظهار شد — موج گردیا بر آمد و عیان اسرار شد
۲. می زنم نعره انا الحق همچو منصور حلاج — چونکه در معراج شاهانه سرش بر دار شد
۳. آن کس که معرفت این بهره حاصل نمود — ذات او را در ذات رفته از خود بیزار شد
۴. گم شد این ساحلگی اعیان در بحر محیط — تا که فی الاکوان حقیقت سر بسر سرشار شد

۵۔ گم خدائی گشت اندر ذات آں یکذات شد
از فنا اندر بقا ذات مہیا یار شد

(۴)

۱۔ از مکان تا لامکاں فی بالِ پرواز ما — در ہوائی رسیدہ نعرۂ آوازِ ما
۲۔ گردشِ احوال شوی در دلم افگنده است — رفت از جا ہر کجا این خیال شہبازِ ما
۳۔ حالتِ مستی مرا در رقص میارد لبی — عشق کرده آشکارا در دو عالم رازِ ما
۴۔ تند موج آمدم بر تر تیز دریا آورید — چونکه دانی آن زمان که عشق شد آوازِ ما
۵۔ گم خدائی گشت اندر پاک ذاتِ کبریا
آمد در تنگ میداں ہمچناں افرازِ ما

(۵)

۱۔ بیا در علمِ وحدت بین اسرارِ عیانی را — عو ازل آدم یکساں ہماں کفر و مسلمانی
۲۔ بہر صورت تماشا او بہر جا شد ہویدا او — بہر ذره ہست پیدا و بظاہر کرد پنہانی
۳۔ بجای او بو تکبر بجای صورت آواز — کہی مسلم کہی کافر کہی شد اعظم ثانی
۴۔ خدائی دم انا الحق زد بجان و تن مسلمان شد
که خود را کرد از خود در کشید و تیغ عریانی

(۶)

۱۔ ناگه دلم ربوده با ناز آن نگاری — در کوچۂ محبت کرده عجب شکاری
۲۔ ابروے کج کمانش چشما سیاه مستش! — از تیر مژگان بگرفته ام کناری
۳۔ روزی نشوی غریبان در مناجات به بنید — پیش کند ز رحمت بیا بار باری

۴۔ عاشق بغیر دردیش کاری دگر ندارد نالہ کناں زہجرش از دیدہ اشکباری

۵۔ بیچارۂ خدائی طاقت بلا ندارد
ای دلو نہ فتادہ ہر شہر و ہر دیاری!

(۷)

۱۔ آمد سرم درکار تو از ما چہ میخواہی دگر جانِ رفت در بازار تو از ما چہ میجوئی دگر
۲۔ کاری عجائب کردہٗ با غمزہٗ جانم بردہٗ بر من ہنوز آزردہٗ از ما چہ میجوئی دگر
۳۔ شب و روز من در ماندہ ام بر کوی تو سر لہا کہ استادہ ام افتادہ ام از ما چہ میجوئی دگر
۴۔ سر جان بر رہ ات فدا کردہ است باری این گدا از دوستاں گشتم جدا از ما چہ میجوئی دگر
۵۔ الحال بشنو نالہا کردم بکویت سالہا داغت بدل لالہا از ما چہ میجوئی دگر
۶۔ حیراں شدم بریاں شدم بیجاں شدم قربان شدم بر درت پا کوزباں شدم از ما چہ میجوئی دگر
۷۔ تیغ زدی یکبار تو ہم بر سرِ بیچارہ تو دیدم عجب اسرار تو از ما چہ میجوئی دگر
۸۔ باشد خدائی سگ درت نالہ کناں شد منتظرت
شب و روز زیرِ قا صرت از ما چہ میجوئی دگر

(۸)

۱۔ تو خدا ہستی خدا ہستی خدا لاشریکی پاک از چون و چرا
۲۔ خویش را در خویش می بینی ہمہ نیست چیری در تحرک غیر ما
۳۔ لیک اینجا گشتہ سوداگری باز گشتی بادشاہی کبریا
۴۔ گشتہ ظاہر بجامۂ بوجہل باز گشتی در لباسِ مرتضیٰؓ
۵۔ بوبکرؓ شاہ عمرؓ عثمانؓ دو نو می شوی حسنینؓ پاکِ مصطفیٰؐ

۶۔ ہم تماشائی کنی ہم بنگری — خود تماشا و تماشائی کرا
۷۔ عشق بازی می کنی با خویشتن — گشتۂ در ہر قبا جلوہ نما
۸۔ ہم خدائی نام خود را داشتن
ذات تو تحقیق می باشد خدا

(۹)

۱۔ بودم در خواب عشقش کردبیدار — گرفتم راہ سوئی خانۂ خمار
۲۔ ہمدم چوں رسیدم در خرابات — شدم بیہوش تا آنجا بیک بار
۳۔ گسستم سبحہ را مستانہ گشتم — ز دوش آویختم آں حلو زنار
۴۔ نشست آنجا قطار عاشقانہا — ہمہ در مستی و گریۂ زار!
۵۔ شدہ بودند بی خود از خودی خود — بوجد و رقص مستانۂ دل افگار
۶۔ چناں بودند اندر خاک غلطاں — کہ یکدم نمی بودند ہوشیار
۷۔ بہ پیش عاقلاں ہر چہ حلال است — بآں محفل ہمہ دیدم مردار
۸۔ بدید احوال و شاں ہوش من رفت — ز درد او شاں شدم من مردہ وار
۹۔ یکی از او شاں بداد ساغر از مئی — نوشیدم شدم از خویش بیزار
۱۰۔ نظر ہر جا کہ کردم یار دیدم — بہر سوئی بدیدم روی دلدار
۱۱۔ بہر اشکال حسنش جلوہ کردہ — یقیں دانم کہ او شد قول مختار
۱۲۔ در آں خانہ ثواب و فی گناہ است — ولیکن نیست کردن سر اظہار
۱۳۔ ولا ایں دیدہ را باز بین — فتادہ پرتوش ہر در و دیوار

۱۴. دریں دریا خود را غرق گرداں   کہ شد سرِ عاشقاں زیں نکو ساز

۱۵۔ محمدائی غوطہ زن در بحرِ توحید
خیالِ باطنی بگذار بگذار

کاتب: سید علی حسن سکھر ———— مطبوعہ: اسٹینڈرڈ پریس سکھر

چند غزليات

ديوان خدائي

(سنڌي ترجمو)

مترجم

قاضي علي اڪبر درازي

غزل ١-

١- مان انهيءَ ڳولها ۾ هوس تہ، پنهنجي دوست کي ڏسان - پنهنجي محبوب جو منهن ڏسڻ لاءِ منهنجي دل شوق کان معمور هئي.

٢- اوچتو غيب کان مون ڏانهن هي جواب آيو تہ اي عاشق! پهريائين پنهنجي اختيار کي مڪمل طرح ترڪ ڪر.

٣- جيڪڏهن تون پاڻکي فنا ڪيو آهي ۽ منهنجي هستيءَ کي تسليم ڪيو آهي، تہ پوءِ تون بيخبر نہ رهندين، پر پنهنجي ذات جي اسرار کان واقف ٿي ويندين.

٤- پنهنجي جسم جي سمهڻ ۽ جاڳڻ (جي علت) کي سمجھ. هي سڀ ڪجھ اسان ڪيون ٿا. انکي پنهنجو ڪم نہ سمجھ.

٥- هي تنهنجو ڏسڻ ۽ ٻڌڻ، جنهنکي تون پنهنجي ذات ڏانهن منسوب ڪرين ٿو، اهو تنهنجي رب جي طرف کان آهي. انکي پنهنجو عمل نہ سمجھ.

غزل ٢-

١- اي دوست! مان شهنشاه آهيان - مون ڳلن ڦلن جو تنبو ڪوڙيو آهي.
سچ پچ مان بادشاه آهيان، ۽ مون ڳلن ڦلن جو تنبو ڪوڙيو آهي.

٢- سوين تنبو ٺاهيم، پر انهن کي جلائي ڇڏيم.
هن ۽ هن (هر شيءِ) کي ترڪ ڪيم، ۽ ڳلن ڦلن جو تنبو ڪوڙيم.

٣- مٽيءَ جي مٺ مان پيدا ٿيس، پر بادشاه بڻجي ويس.
خاڪ جي پتلي لاءِ بادشاه بڻجڻ ناممڪن آهي. مون ڳلن ڦلن جو تنبو ڪوڙيو آهي.

٤- مٽيءَ جي مٺ ۾ لڪي پيس، سندس اندر ۾ پيهي ويس
پوءِ هر هنڌ پهتس؛ ۽ ڳلن ڦلن جو تنبو ڪوڙيم.

٥- هڪ عجيب تنبو (شاميانو) کڙو ڪيم؛ انجي اندر جڳھ ٺاهيم،
"خدائي" نالو رکايم، ۽ ڳلن ڦلن جو تنبو ڪوڙيم.

غزل ٣-

١- منهنجي زبان مان عشق جو راز دنيا ۾ ظاهر ٿيو. اها موج جا درياه مان آئي، ان سمورا راز فاش ڪري ڇڏيا.

٢- مان منصور حلاج وانگر انالحق جو نعرو هڻان ٿو؛ ڇاڪاڻ جو شاهاڻي بلندي سان گڏ انجو سر ڦاسيءَ جي تختي تي قلم ڪيو ويو هو.

٣- جنھنڪي ب ان جي معرفت مان حصو مليو، ان ذات مطلق کي پنھنجي ذات ۾ ڏٺو ۽ پنھنجي ذات کان بيزار ٿي ويو.

٤- ھي سمورا اعيان (صور علميہ) وحدت جي بي پايان بحر ۾ گم ٿي ويندا ۽ سموري مخلوقات ۾ ھڪئي حقيقت جاري ۽ ساري نظر ايندي.

٥- ان ذات مطلق ۾ سچي خدائي گم ٿي ھڪ ٿي ويئي، ۽ فنا کان بقا ڏانھن اچي دوست ملي ويو.

غزل -٤

١- پرن ڪانسواءِ مڪان کان لا مڪان تائين اسانجو پرواز آھي؛ ۽ منھن جو آواز فضائن ۾ گونجي رھيو آھي.

٢- منھنجي دل ۾ حالن جي ڦيري جذبو پيدا ڪيو آھي، ۽ ان شاھ شاھباز جو خيال ھر وقت ۽ ھر جڳھ منھنجو ساٿ ڏئي ٿو.

٣- مستي ۽ جي حالت گھڻو ڪري مونکي رقص ۾ آڻيندي آھي، ۽ عشق پنھي جھان ۾ منھنجو راز فاش ڪري ڇڏيو آھي.

٤- سمنڊ مان وڏيڪ طوفاني ۽ طلاطم خيز موج وانگر آيو، جنھن وقت عشق منھنجو نعرو ۽ منھنجو آواز بنيو.

٥- ذات مطلق ۾ سچي خدائي گم آھي، ۽ اسانجي بلندي ب انجي اڳيان پستي آھي.

غزل -٥

١- اڄ، وحدت جي علم ۾ ڪليل اسرار ڏس (۽ ھي ڏس ت) ” ابليس ۽ آدم ۽ ڪفر ۽ مسلماني سڀ ھڪ آھن.“

٢- ھر صورت ۾ اھوئي جلوه ريز آھي، ۽ ھر جڳھ اھوئي عيان آھي. ھو ھر ذري مان ظاھر آھي، توڙي جو ظاھري طرح مَن پنھنجو پاڻ کي لڪايو آھي.

٣- ڪٿي ھو ابوبڪر آھي، ڪٿي آذر؛ ڪٿي مسلم، ڪٿي ڪافر ۽ ڪٿي اعظم شاني (١) آھي.

٤- جنھن انا الحق جو نعرو ھنيو، اھو ئي دل ۽ جان سان مسلمان ٿي ويو، ۽ پنھنجو پاڻکي پنھنجي تلوار سان قتل ڪري ڇڏيو.

(١) حضرت بايزيد بسطامي ۽ چيو ھو: ”سبحاني ما اعظم شاني“

غزل -٦

١- هن محبوب اوچتو جلوو ڏيکاري منهنجي دل کسي ورتي ۽ محبت جي ميدان ۾ عجب انداز سان مونکي شڪار ڪيو.
٢- ان جا خمدار ابرو ڪمان وانگر آهن ۽ انجون ڪاريون اکيون مست آهن. هن پلڪن جا تير هلائي؛ مونکي گهايل ڪري ڇڏيو.
٣- آخر ڪنهن ڏينهن هو غريبن ڏانهن ڏسندو ۽ نهايت لطف ۽ ڪرم سان بار بار دوست جو احوال دريافت ڪندو.
٤- عاشق کي درد ڪانسواءِ ڪوبہ ڪم نہ هوندو آهي؛ وڇوڙي ڪان دانهون ڪندو آهي ۽ اکين ڪان ڳوڙها وهائيندو آهي.
٥- وڇوڙي جي ماريل کي رنج ۽ غم برداشت ڪرڻ جي طاقت نہ هوندي آهي. عشق جو اهو غلغلو هر ملڪ ۾ هر شهر ۾ برپا آهي.

غزل -٧

١- منهنجو سر تنهنجي عشق ۾ ڪم اچي ويو، توکي مونکان ٻيو ڇا گهرجي! منهنجي جان تنهنجي بازار ۾ وڪامي ويئي، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟
٢- تو عجيب ڪم ڪيو، جو اک جي اشاري سان منهنجو ساهہ کڻي ورتو، ۽ ان تي تون مونسان ناراض آهين؛ توکي مونکان ٻيو ڇا گهرجي؟
٣- مان ڏينهن رات تنهنجي محبت ۾ شڪستہ حال رهانتو، ۽ تنهنجي ٻاڙي ۾ جان ڏڏي چڪو آهيان. ڪڏهن مان ڪران ٿو ۽ ڪڏهن اٿي ٻيهان ٿو، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟
٤- هن گدا تنهنجي راهہ ۾ پنهنجي جان فدا ڪئي آهي، مان دوست کي ڇڏي چڪو آهيان، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟
٥- منهنجون اهي دانهون ورناهہ، جيڪي سالن جا سال تنهنجي ڪوچي ۾ ڪري چڪو آهيان، منهنجي دل تنهنجي محبت جي داغ جي ڪري لالہ جي گل وانگر ٿي پيئي آهي، توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟
٦- مان حيران ٿي ويس، ويران ٿي ويس، ٻيجان ٿي ويس. تنهنجي دروازي جي ڪري رهيو آهيان توکي مون کان ٻيو ڇا گهرجي؟

٧- تو اهڙي تلوار هنئين، جو ختم ٿي ويس، ۽ وڏا اسرار ڏنئ، تو کي مون کان ڇو ڇا گهرجي؟

٨- مان تنهنجي دروازي جو ڪتو آهيان، ۽ تنهنجي ديدار جي شوق ۾ رئندو آهيان. ڏينهن رات تنهنجي ماڙيءَ جي ميدان ويٺو آهيان، تو کي مون کان ڇو ڇا گهرجي؟

غزل -٨

١- تون خدا آهين، خدا آهين، خدا.
تون لا شريڪ آهين ۽ چون و چرا (ڪيئن ۽ ڇو يا سبب ۽ دليل) کان پاڪ آهين.

٢- تون پاڻ ۾ فقط پاڻکي ئي ڏسندو رهين ٿو.
ان ڪانسواءِ ٻي ڪا به شيءِ حرڪت (وجود) ۾ ڪانهي.

٣- ۾ تون ئي سوداگر بڻجي آئين، ۽ پوءِ شهنشاه بڻجي ويئين.

٤- تون ابو جهل جي شڪل ۾ به ظهور ڪري چڪو آهين، ۽ مرتضيٰ جي صورت ۾ به.

٥- ابوبڪر، عمر ۽ عثمان ذوالنورين به بڻجين ٿو- ۽ حسن، حسين ۽ مصطفيٰ به.

٦- پاڻ تماشو ٿو بڻجين ۽ پاڻ ئي تماشو ٿو ڪرين- جڏهن تون پاڻ تماشو آهين ته پوءِ ٻيو ڪنهن جو تماشو ڇو ٿو ڪرين.

٧- پاڻ سان پاڻ ئي عشقبازي ڇو ڪرين، ۽ هر لباس ۾ جلوه نمائي ڪندو ٿو رهين.

٨- پاڻ کي ”خدائي“ ٿو سڏائين- پر حقيقت ۾ تون پاڻ خدا آهين.

غزل -٩

١- مون سمجهيو ٻيو هوس، تنهنجي عشق سجاڳ ڪيو ۽ شراب خاني جي راهه ورتم.

٢- اي دوست! جڏهن مان شراب خاني پهتس، ته اتي پهچڻ سان بيهوش ٿي ويس.

٣- مان سڀو ٿي عاشق ٿيس ۽ زنار پاتم.

٤- اتي عاشقن جون قطارون هيون سڀ مستيءَ، آهن ۽ فريادن جي عالم ۾ هئا.

٥- هو بيخود ۽ سرمست هو. سندس مجروح دل کيس وجد ۽ رقص ۾ وٺي آئي هئي.

٦- هو ڏاڍي خراب نموني زمين تي ليٽي رهيو هو ۽ بالڪل بيهوش هو.

٧- جيڪي ڳالهيون عاقلن جي اکيان حلال آهن، مون اهي اتي حرام ۽ مذموم ڏٺيون.

٨- مون انهن جا حالات ڏٺا هوش ۽ حواس وڃائي ويٺس، ۽ انهنجي درد ۽ غم مون کي مرده ڪري ڇڏيو.

٩- انهن مان هڪ مونکي شراب جو جام پيش ڪيو. مان ئي پنهنجي هستيءَ کان بيزار ٿي ويس.

١٠- هيئنر جيڏاهن ڏسان ٿو، هر طرف يار نظر اچي ٿو. مون هر پاسي محبوب جو چهرو ڏٺو.

١١- انجو حسن مختلف شڪلين ۾ جلوه ريز ڏٺم ۽ مونکي يقين ٿيو ته هر قول ۾ خود مختيار آهي.

١٢- ان کهر ۾ گناه ثواب جو ڪم فرق ڪونهي. پر ان حقيقت جو اظهار ممڪن نه آهي.

١٣- هن انهن اکين کي بينائي ڏني، ۽ درو ديوار ان جي پرتوي کان منور نظر اچڻ لڳي.

١٤- انهيءَ درياه ۾ پاڻ کي گم ڪري ڇڏ. عاشقن لاءِ اهو سڀ کان سٺو ڪم آهي.

١٥- "خدائي" توحيد جي سمنڊ ۾ غوط زن آهي. باطن جو خيال ترڪ ڪري ڇڏ.